

НЕОІМПЕРІАЛІЗМ ЯК БАЗОВА ПІДВАЛИНА ІДЕОЛОГІЇ РАШИЗМУ

NEOMIPERIALISM AS THE BASIC FOUNDATION
OF THE IDEOLOGY OF RACISM

Демчишак Р.Б.,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська Політехніка»

Досліджено поняття російського неоімперіалізму у контексті трактування його як базової та вихідної риси ідеології рашизму. Здійснено диференціацію цього явища, проілюстровано його вплив на інші ознаки рашизму, показано динаміку переходу російського неоімперіалізму із теоретичної у практичну фазу реалізації.

З'ясовано історико-ідеологічні витоки російського неоімперіалізму. Констатовано, що центральною для нього виступає ідея «імперської спадковості», згідно якої, спадкоємцем імперських традицій царської росії виступає СРСР, а продовжувачем імперіалізму останнього – сучасна рф. Першою офіційною декларацією неоімперіалістичних прагнень та намірів щодо геополітичної експансії рашистського режиму можна вважати так звану Мюнхенську промову путіна (лютий 2007 р.). З 2012 р. у 2-й термін президентства путіна доктрина російського неоімперіалізму почала пееходити з ідеологічної у відверто агресивно-практичну фазу.

Досліджено, що неоімперіалізм визначає усі інші риси та ознаки ідеології рашизму. Імперський реваншизм використовує ідеї «руського міра» як технології легітимації контролю над країнами пострадянського простору (передусім Україною та Білоруссю). Для нього є характерним вороже ставлення до цивілізаційного вибору інших народів, особливо тих, які у свій час перебували у складі російської імперії чи СРСР. Реалізація на практиці неоімперської політики можлива лише за умови порушення норм міжнародного права, здійснення агресивної зовнішньої політики та геополітичної експансії різних масштабів.

Констатовано, що неоімперіалізм визначає також сутність рашизму як політичного режиму рф. Імперський реваншизм ідеологами рашизму прирівнюється національній безпеці країни, а вимоги останньої нібито легітимізують диктаторський режим путіна, який, на відміну від демократії, здатний реалізувати імперську ідею.

Ключові слова: неоімперіалізм, рашизм, росія, імперський реваншизм, «руський мір», геополітична експансія.

The concept of Russian neo-imperialism is studied in the context of its interpretation as a basic and initial feature of the ideology of racism. This phenomenon is differentiated, its influence on other signs of racism is illustrated, and the dynamics of the transition of Russian neo-imperialism from the theoretical to the practical phase of implementation are shown.

The historical and ideological origins of Russian neo-imperialism are clarified. It is stated that the idea of "imperial inheritance" is central to it, according to which the USSR is the heir to the imperial traditions of Tsarist Russia, and the modern Russian Federation is the continuer of the latter's imperialism. The first official declaration of neo-imperialist aspirations and intentions regarding the geopolitical expansion of the racist regime can be considered the so-called Munich speech of Putin (February 2007). Since 2012, in the 2nd term of Putin's presidency, the doctrine of Russian neo-imperialism began to move from an ideological to an openly aggressive-practical phase.

It has been studied that neo-imperialism determines all other features and signs of the ideology of racism. Imperial revanchism uses the ideas of the "Russian world" as a technology for legitimizing control over the countries of the post-Soviet space (primarily Ukraine and Belarus). It is characterized by a hostile attitude towards the civilizational choice of other peoples, especially those who at one time were part of the Russian Empire or the USSR. The implementation of neo-imperial policy in practice is possible only if the norms of international law are violated, aggressive foreign policy and geopolitical expansion are carried out on various scales.

It has been stated that neo-imperialism also determines the essence of racism as a political regime of the Russian Federation. Imperial revanchism is equated by the ideologists of racism with the national security of the country, and the demands of the latter supposedly legitimize Putin's dictatorial regime, which, unlike democracy, is capable of implementing the imperial idea.

Key words: neo-imperialism, racism, russia, imperial revanchism, "Russian world", geopolitical expansion.

Постановка проблеми. З початком гібридної війни рф проти України 2014 р. термін «рашизм», який раніше лише епізодично вживався політичними аналітиками, стає предметом наукового інтересу. Після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. питання концептуалізації рашизму як політичної ідеології та практики стає одним із першочергових завдань української науки. Адже дослідження цього явища дозволяє

не тільки зрозуміти його природу, але й розробити інструменти для протидії, що є критично важливим для України в умовах війни та для світу в контексті нових викликів міжнародному порядку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти рашизму як політичної ідеології та практики були предметом дослідження ряду науковців. Скажімо, Борис Дем'яненко [1], а також Федір Кирилюк та Роман Куліш [2] дифе-

ренціювали ознаки рашизму, прив'язуючи їх до внутрішньої та зовнішньої політики рф. Ірина Крупеня запропонувала ідейно-політичну дефініцію рашизму [3]. Володимир Горбатенко, визначаючи риси рашизму загалом, більше зосередив увагу на дослідженні цього феномену як практики неототалітаризму [4]. Геннадій Бондаренко присвятив своє дослідження викриттю ряду історичних міфів і стереотипів, взятих на озброєння ідеологами рашизму [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пропонована робота покликана дослідити поняття російського неоімперіалізму як базової підвалини та визначальної ознаки ідеології рашизму, ... диференціювати це явище, продемонструвати його вплив на інші риси рашизму.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідити історичні та ідеологічні витоки російського неоімперіалізму як вихідної ознаки ідеології рашизму, проілюструвати його вплив на інші ознаки рашизму, показати динаміку його переходу із теоретичної у практичну фазу реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останнього періоду предметом дослідження українських науковців стає, передусім, ідейно-політична дефініція та визначення основних засад явища рашизму.

Скажімо, Борис Дем'яненко, кваліфікуючи «рашизм» як ідеологічне підґрунтя «путінізму», виділяв його внутрішні та зовнішні прояви. До перших відносив ліквідацію демократичних процедур, монополію держави на ЗМІ, які використовуються як інструмент маніпуляції громадською думкою, порушення прав людини. До других – порушення норм міжнародного права, агресивно-консервативну зовнішню політику рф, спрямовану на захоплення територій інших країн. Загалом, резюмував Б. Дем'яненко, «рашизм», як людиноненависницька ідеологія, виступає еклектичною сумішшю імперського неокolonіалізму, великодержавного шовінізму, ностальгії за радянським минулим, релігійного традиціоналізму» [1].

Ірина Крупеня, розглядаючи рашизм як «різновид тоталітарної ідеології та практики, яка лежить в основі режиму, що сформувався у російській федерації під керівництвом президента В. Путіна», до його ідеологічних підвалин відносила як російські імперські традиції, так і «практики комуністичного режиму СРСР та націонал-соціалізму» [3].

Федір Кирилюк та Роман Куліш виділили такі ознаки рашизму: «некритичність мислення; нігілістичність; вепонізаторство; інформаційне викривлювання; постімперськість» [2]. Під першою ознакою автори розуміли відсутність толеранції до інших цивілізацій, під другою – небажання дотримуватись міжнародного права та

власних міжнародних зобов'язань, під третьою – активне використання факторів релігії та природних ресурсів як «інструментів геополітичного тиску», під четвертою – використання активної інформаційної пропаганди, що викривляє сучасну та історичну дійсність на догоду власним міфам та стереотипам, під п'ятою – політику, спрямовану на збереження різних форм контролю над країнами пострадянського простору.

Серед ознак рашизму, виділених Володимиром Горбатенком, можна виділити ті, що стосуються цього явища як квазіідеології – нетерпимість до цивілізаційного вибору інших народів, використання ідеї «руського міра» як технології легітимації політичної, культурної, релігійної експансії на пострадянському просторі, маскування під антифшизм; а також ті, що визначають рашизм як практику неототалітаризму – вождизм, дискредитація демократичних процедур, порушення прав людини, монополія державної пропаганди [4].

Відштовхуючись від думок вище перелічених дослідників, а також застосовуючи власні судження, вважаємо за доцільне виділити наступні риси ідеології рашизму. Передусім диференціюємо їх на ознаки рашизму, пов'язані із зовнішньою політикою росії, та ознаки, пов'язані із внутрішньою політикою (останні у більшій мірі характеризують рашизм як політичний режим).

До перших віднесемо неоімперіалізм, відсутність толеранції, а то й відверто вороже ставлення до цивілізаційного вибору інших народів, ігнорування або ж вільне трактування норм міжнародного права, агресивну зовнішню політику та геополітичну експансію, використання ідеї «руського міра» як технології легітимації контролю над країнами пострадянського простору.

До других відповідно віднесемо ігнорування або ж формалізацію демократичних процедур, порушення прав людини, вождизм та диктатуру, відсутність реальної опозиції, відсутність свободи слова та використання державної пропаганди як інструменту маніпуляції громадською думкою.

На наше переконання, саме неоімперіалізм виступає головною рисою та базовою підвалиною ідеології рашизму. Складовими компонентами неоімперіалізму «рашистського» зразка виступають імперський реваншизм, ностальгія за радянським минулим, релігійний традиціоналізм, міфи і стереотипи у викривленні історичної дійсності.

Першою спробою адаптації російської імперської ідеї до нових геополітичних реалій, що склалися після розпаду СРСР, стала видана у 1997 р. праця Олександра Дугіна «Основи геополітики: геополітичне майбутнє Росії».

Цю книгу можна вважати ідеологічним дороговказом російського неоімперіалізму. Типовими словосполученнями, що червоною ниткою проходять крізь усю працю, є «руское пространство»,

«православная идентичность», «евразийская геополитическая система». У частині «Геополітичне майбутнє росії» автор стверджує, що варіант «держави-нації» (розуміємо фактично політичної нації з демократичними механізмами реалізації влади) для росії не підходить, і спроби його реалізації рівнозначні національній катастрофі. РФ О. Дугін не вважає повноцінним державним утворенням, а лише перехідним, яке не здатне реалізувати стратегічні інтереси «русских» [6, с. 101–103]. Росія, на його думку, не мислима без імперії. У співвідношеннях ваги на міжнародній арені імперія має відповідати статусу наддержави, а не просто великої держави-регіонального лідера. Цією новою імперією Москви, яка стане наступницею царської та радянської імперій, має стати євразійська імперія [6, с. 109–112, 121].

Позиція росії у контексті геополітичних пріоритетів щодо країн, які входили у свій час у російську імперію чи СРСР, подавалася О. Дугіним у окремій частині книги під назвою «Внутрішня геополітика Росії». Білорусів та у значній мірі українців автор зараховував до так званого «русского геополитического пространства» (по суті аналог вживаного у сучасній рашистській пропаганді терміну «*русский мир*»). Причому Україну О. Дугін поділяв на окремі, на його думку різні етнокультурні пояси – Східну, Центральну, Західну та окремо Крим. Щодо останнього твердження, то важко утриматися від коментаря, що схожа технологія поділу України використовувалася російськими політтехнологами В. Януковича на президентських перегонах 2004 р.

Український фактор О. Дугін вважав найвразливішим місцем росії у західному та частково південному напрямках. «Існування України в теперішніх кордонах та із теперішнім статусом суверенної держави, – вважав автор «Основ геополітики, – рівнозначне завданню жакливого удару геополітичній безпеці Росії» [6, с. 214].

Важливим питанням національного інтересу росії О. Дугін вважав контроль чорноморського узбережжя «від Ізмаїлу до Керчі». Загалом, на його думку бажаним для росії був би поділ України на окремі адміністративні утворення з різним ступенем інтеграції з Москвою [6, с. 199, 215].

Окрему увагу О. Дугін приділяв «геополітиці православ'я», розцінюючи останню разом із вище згадуваною ідеологією «русского геополитического пространства» інструментами поширення впливу Москви.

Отож, у поглядах О. Дугіна виразно присутні імперський реваншизм, релігійний традиціоналізм, упередженість у трактуванні історії, етнічного фактору та реалій світової геополітики. Усе вище перелічене згодом стане складовою ідеології рашизму. Реалізація ідей О. Дугіна у тій чи іншій мірі буде помітною у практичній політиці путіна

у весь період його перебування при владі, і лише більш виразно з 2014 р. і зовсім неприховано з лютого 2022 р.

Скажімо, для неоімперіалізму рашистського зразка є характерним, зокрема, розуміння своєрідної спадковості імперської ідеї. Так, спадкоємцем імперських традицій царської росії виступає СРСР, а продовжувачем імперіалізму останнього – РФ (О. Дугін у вище описаній праці відкрито називав як царську, так і радянську росію формами імперіалізму Москви). Така так звана спадкоємність, за переконанням ідеологів та практиків рашизму, нібито виправдовує імперський реваншизм росії, надаючи йому певної історичної легітимності.

Саме ідеєю «імперської спадковості» зумовлена, на нашу думку, активна підтримка владою РФ уже з перших років «правління» путіна такого суспільно-політичного явища, як ностальгія за радянським минулим. Як влучно зауважує американський дослідник Давід Зеглен, путін реагував на «ширшу культурну тенденцію стилізованих виразів ностальгії за радянським минулим, яка процвітала в Росії з моменту розпаду Радянського Союзу» [7]. Повернення у 2000-му році росією мелодії гімну СРСР, здійснене за ініціативи путіна, розцінюємо як початок процесу «радянзації» у культурно-ідеологічній сфері та демонстрацію намірів імперського реваншизму. Подією цього ж ідеологічного навантаження стало висловлювання путіна 2005 р. щодо того, що «розпад СРСР це найбільша геополітична катастрофа ХХ ст., а також його особиста трагедія» [8]. Так звана ностальгія за радянським минулим усіляко підтримувалася і заохочувалася російською владою з ціллю використання цього явища задля поширення ідеології реваншизму.

Обґрунтуванню так званої спадковості російської імперської ідеї покликана слугувати також така компонента сучасного російського неоімперіалізму, як міфотворення, тобто активне використання набору міфів і стереотипів, які ціною викривлення історичної дійсності закладають, на думку їх творців, засади історичної легітимності під ідею імперського реваншу.

Основним історичним міфом, що дає підстави для наступного міфотворення, виступає, безумовно ж, твердження щодо того, що Київська Русь була нібито спільною державністю трьох східнослов'янських народів і назва росія походить від назви Русь. Ця «крадена історія і назва» дає нібито підстави згодом Московському царству (а не українському народові) претендувати на спадщину Київської Русі та виправдовує існування словосполучень «русский народ» та «руський мір» [5].

Черговим історичним міфом, покликаним надмірно завищити вагу росії у історії та геополітиці ХХ ст., виступає твердження, що нібито «росія

самостійно перемогла у Великій Вітчизняній війні, звільнивши Європу від фашизму» [9]. Ціль даного міфу, що активно «розкручувався» російською пропагандою з приходом до влади путіна, максимально «роздути» героїзацію радянського етапу імперіалізму Москви, посилюючи тим самим ідеологію реваншу сучасної росії.

Д. Зеглен у своєму дослідженні констатує, що у рамках помпезних святкувань Дня Перемоги, ініційованих путіном, історична постать Сталіна була позбавлена своєї радянської спадщини і «тепер вузько асоціюється з виразно російською перемогою над фашизмом». Причому у коментарях щодо події, путін виступав із заявами, які «натякали на необхідність грубої сили для досягнення перемоги» [7]. Окрім того, на думку дослідника, той факт, що путін описував перемогу росії під час Другої світової війни як переломний момент для росії, «забезпечило основу для пострадянської російської національної ідентичності, на відміну від невдалих реформ Єльцина, спрямованих на об'єднання росіян після того, як країна втратила свій статус наддержави» [7].

На «російських міфах про імперію» як інструменті легітимації імперського реваншизму акцентує увагу також вже достатньо відомий дослідник рашизму, американський науковець та політолог Тімоті Снайдер. Причому набір міфів і стереотипів у трактуванні історії, який використовує російська пропаганда, дослідник вважає «безглуздом та некрофільським». До таких Т. Снайдер відносить твердження путіна, що росія нібито «має завоювати Україну через хрещення тисячу років тому або через кровопролиття під час Другої світової війни» [10].

Цікавими у контексті становлення російського неоімперіалізму є думки британської професорки Олени Чебанкової, викладені у праці «Політичні ідеології у сучасній Росії» (2020 р.). На її думку, російська держава ХХІ століття (тобто рф) стикнулася з безліччю складних проблем і викликів, пов'язаних з трактуванням історії та пошуком місця у міжнародній системі. Імперську самосвідомість росіян «роздирають болісні спогади про два розпади держав у ХХ столітті» (очевидно, іде мова про крах царської імперії 1917 р. та відповідно радянської імперії 1991 р.). З 1990-х років в росії змагалися, на думку дослідниці, дві «ідеологічні парадигми» – «ліберальна» та «традиціоналістська». Перша була зорієнтована на зближення росії із західною системою цінностей. Прихильники ж другої трактували росію «державою-цивілізацією, яку розглядали як «нормотворчий та змінюючий норми полюс міжнародного впливу». Пошук «логічної схеми» трактування історії та історичних етапів російської державності лежав в основі вище названих «ідеологічних парадигм» [11, с. 261].

Резюмуючи погляди О. Чебанкової, констатуємо, що із утвердженням рашизму в росії однозначно перемогла «традиціоналістська парадигма». Адже трактування історії в ідеології рашизму повністю підпорядковане виправданню ідей імперського реваншизму. А російсько-українська війна – це перехід до реалізації ідей російського неоімперіалізму на практиці..

Першою офіційною декларацією неоімперіалістичних прагнень та намірів щодо геополітичної експансії рашистського режиму можна вважати так звану Мюнхенську промову путіна (лютий 2007 р.). На міжнародній безпековій конференції у Мюнхені президент росії заявив, що для «сучасного світу однополярна модель (гегемонія США) не тільки неприйнятна, але й взагалі не можлива» [12]. Натомість путін закликав до багатополюсності міжнародної системи, позиціонуючи росію одним із ключових центрів впливу. Згодо експерти потрактують цю подію як початок нової холодної війни між Заходом та росією.

Абсолютно погоджуємося з думкою відомого політолога Олексія Гараня, що фактично ідеї імперського реваншу були помітними одразу з приходом до влади путіна» [13]. У 2007 р. відбулося їх офіційне декларування перед міжнародною спільнотою. А вторгнення російських військ до Грузії у серпні 2008 р. та визнання самопроголошених Південної Осетії та Абхазії можна вважати першою спробою практичного втілення ідей російського неоімперіалізму рашистського зразка, принаймні у розрізі контролю над територіями, які раніше входили у склад царської росії та радянського союзу [14].

З 2012 р. у 2-й термін офіційного президентства путіна (фактичний контроль над країною він не втрачав і у період президентства Д. Медведєва) доктрина російського неоімперіалізму почала входити у відверто агресивно-практичну фазу. Тепер зовнішню політику росії можна було охарактеризувати як «агресивну територіальну експансію на тлі занепаду гегемонії США» [15]. Саме анексія українського Криму та окупація Донбасу у 2014 р. стали проявами цієї політики у контексті встановлення політичного контролю над країнами пострадянського простору та реалізації ідей «русского міра». При цьому у контексті сприйняття росії як окремого та важливого полюсу міжнародного впливу геополітична експансія останньої передбачає значно ширші масштаби, включаючи Близький Схід та Африку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отож, російський неоімперіалізм має свої історико-ідеологічні витоки.. Центральною для нього виступає ідея «імперської спадковості», згідно якої, спадкоємцем імперських традицій царської росії виступає СРСР, а продо-

вжувачем імперіалізму останнього – сучасна рф. З 2012 р. у 2-й термін президенства путіна доктрина російського неоімперіалізму почала пееходити з ідеологічної у відверто агресивно-практичну фазу.

Як стає очевидним з вище викладеного, неоімперіалізм визначає усі інші риси та ознаки ідеології рашизму. Імперський реваншизм використовує ідеї «русского міра» як технології легітимації контролю над країнами пострадянського простору (передусім Україною та Білоруссю).. Для нього є характерним вороже ставлення до цивілізаційного вибору інших народів, особливо тих, які у свій час перебували у складі російської імперії чи СРСР. Реалізація на прак-

тиці неоімперської політики можлива лише за умови порушення норм міжнародного права, здійснення агресивної зовнішньої політики та геополітичної експансії. різних масштабів.

Водночас неоімперіалізм визначає також сутність рашизму як політичного режиму рф. Імперський реваншизм ідеологами рашизму прирівнюється національній безпеці країни, а вимоги останньої нібито легітимізують диктаторський режим путіна, який, на відміну від демократії, здатний реалізувати імперську ідею.

З огляду на динаміку російсько-української війни та подальші трансформації міжнародної системи актуальність подальших розвідок у цьому напрямі є безсумнівною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дем'яненко Б. «Рашизм» як квазіідеологія пострадянського імперського реваншу. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2018. Вип. 8. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spup_2018_8_8
2. Кирилюк Ф. М., Куліш Р. Ю. Поняття «рашизм»: сутність та ознаки. *Politology bulletin*. 2023. Iss. 90. С. 121–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2023_90_9
3. Крупеня І. М. Ідеологія рашизму як політичний феномен режиму Путіна. *Politology bulletin*. 2023. Iss. 90. С. 132–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2023_90_10
4. Горбатенко В. П. Визначальні характеристики рашизму як квазіідеології і практики неототалітаризму. *Politology bulletin*. 2024. Iss. 92. С. 65–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2024_92_8
5. Бондаренко Г. В. Ідейні основи сучасного рашизму. *Педагогічний пошук*. 2023. № 3. С. 3–5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2023_3_3
6. Дугин А. Основы геополитики: геополитическое будущее России. Москва, 1997. 599 с. URL: <https://staff.tiame.uz/storage/users/480/books/cYEgSOreAs8uzsIN1eYdVWxMPRIhFLPRZCj91Mca.pdf>
7. Zeglen D. The cult of Russianicity: mobilising anti-fascist affect in Putin's Russia. *Celebrity Studies*. Vol. 11. Issue 3. P. 351–365. URL: https://www.researchgate.net/publication/343321638_The_cult_of_Russianicity_mobilising_anti-fascist_affect_in_Putin's_Russia
8. Радянське чи російське: як Росія через символи повертається в СРСР. *BBC NEWS Україна*. 6 листопада 2021 р. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59189005>
9. Гібридна війна: in verbo et in praxi : монографія / Донецький національний університет імені Василя Стуса / під. заг. ред. проф. Р.О. Додонова. Вінниця : ТОВ «НіланЛТД», 2017. 412 с. URL: <https://jmonographs.donnu.edu.ua/issue/view/94>
10. Snyder T. The War in Ukraine Has Unleashed a New Word. *The New York Times*. 01.05.2022. P. 1. URL: <https://www.nytimes.com/2022/04/22/magazine/ruscism-ukraine-russia-war.html>
11. Chebankova E. Political Ideologies in Contemporary Russia. McGill-Queen's University Press, 2020. DOI: 10.2307/j.ctv18sqzjb.
12. Мюнхен 2007: 15 років тому Путін почав світовий біполярний розлад. *Укрінформ*. 10.02.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3401293-munhen2007-15-rokiv-tomu-putin-pocav-svitovij-bipolarnij-rozlad.html>
13. «Рашизм»: історія «російського фашизму» від теорій Дугіна до ідеології «Брата-2». *BBC NEWS Україна*. 1 жовтня 2022 р. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63072100>
14. 15-річчя агресії Росії проти Грузії: чому російські війська не зайшли у Тбілісі. *Радіо Свобода*. 8 серпня 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yatnadtsyatyrichchya-ahresiyi-rosiyi-proti-hruziyi/32537868.html>
15. Артюх В. Політична логіка російського імперіалізму. *Спільне-Commons*. 2022. URL: <https://commons.com.ua/ru/political-logic-russias-imperialism/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.08.2025

Дата публікації: 30.09.2025